הלכה · משנה תורה · מפרשים · יצחק ירנן · ספר זרעים

יצחק ירנן על משנה תורה, הלכות תרומות

רבי אליקים גאטינייו

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

יצחק ירנן על משנה תורה, הלכות תרומות

רבי אליקים גאטינייו

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/יצחק-ירנן-על-משנה-תורה-הלכות-תרומות/
הקובץ נוצר ב־16 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611161024 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 5
הלכה א 5
הלכה ב 5
הלכה ג 5
הלכה ד 5
הלכה ה 6
הלכה ט 6
הלכה י 6
הלכה יא 7
הלכה יג 8
הלכה טו 9
הלכה יח 10
הלכה כ 10
הלכה כב 11
פרק ב 11
הלכה א 11
הלכה ט 11
הלכה יב 12
פרק ג 12
הלכה א 12
הלכה ו 12
הלכה יג 12
הלכה טו 12
הלכה טז 12
פרק ד 13
הלכה א 13
הלכה ב 13
הלכה ג 14
הלכה ה 15
הלכה ו 16
הלכה ח 16
הלכה ט 16
הלכה י 16
הלכה יא 17
הלכה יד 17
פרק ה 17
הלכה ב 17
הלכה ח 17
פרק ו 18
הלכה ב 18
הלכה ג 18
הלכה ה 18
הלכה ו 19
פרק ז 20
הלכה א 20
הלכה יז 21
הלכה כ 21
פרק ח 22
הלכה טו 22
פרק ט 23
הלכה א 23
הלכה ב 23
הלכה ה 24
הלכה ו 25
הלכה ז 25
הלכה י 25
פרק י 26
הלכה א 26
הלכה ז 26
הלכה יא 26
הלכה יד 26
הלכה יח 27

פרק יא 27
הלכה ח 27
פרק יב 28
הלכה ג 28
הלכה יז 28
הלכה כ 28
הלכה כא 29
הלכה כב 30

פרק א

הלכה א

עיין מ"ש הרב מל"מ על דברי הלח"מ ולע"ד נראה טעם לשבח למה לא כתב רבינו דין דטבל כאן בהל' תרומות ומעשרות וכתבו בהל' מאכלות אסורות משום דטבל חשיב מאכל האיסור דגם לכהן לא חזיא ואפי' בתבואה שלו חייב להפריש משא"כ תרומה ומעשר דחזי לכהן וללוי לא חשיב מאכל האיסור.

הלכה ב

ארץ ישראל האמורה וכו'. וכתב מרן ופסק כר' יוסי וכו'. ומלבד מ"ש הפר"ח בנימוקיו דהכי פסקו בגמ' כר"י, עוד זאת קשה דבגיטין דף מ"ז מוקי בגמ' לרבה דס"ל אין קנין לנכרי בארץ ישראל והלכתא כוותיה כמ"ש רבינו לקמן הל' י' דקסבר כיבוש יחיד לאו שמיה כיבוש ופי' בש"ס דברייתא דקתני ישראל שלקח שדה מנכרי דאיירי בסוריא ופסקה רבינו שם יעו"ש.

הלכה ג

הארצות וכו'. וכתב הרדב"ז בנמוקיו לרבינו וז"ל משמע דאי כבש אותם אחר כל ארץ ישראל היה בהם קדושה כשאר א"י ולבי מהסס דדילמא דוקא לענין שנוהג בה תרומות ומעשרות מן התורה אבל לענין קדושת א"י ממש לא וצ"ע עכ"ל. ואתמהא דמדברי הספרי סדר עקב שהזכירו התוס' בגיטין דף ח' ובע"ז דף כ"א דמשם הוא שורש הדין דרבינו נראה בבירור דכל שכובש אחר כל א"י חשיב כארץ ישראל גמור בכלל ובפרט יעו"ש.

הלכה ד

סוריא וכו'. וכתב מרן ומ"ש בסוריא מדברי סופרים כלומר דאילו מדין תורה פטור כיון דאינה מן הארץ שניתנה לאברהם וכו' עכ"ל. ולכאורה דבריו תמוהים דהא טעם סוריא דלא חשיב כארץ ישראל בא הביאור בדברי רבינו בהל' ג' ואפי' דלאו מארצות שנתן ה' לאברהם כיון דכובש אותם אחר כל א"י לא חשיב כבוש יחיד ונראה דהכי פירושו כיון דאינה מן הארץ שניתנה לאברהם וכבשה קודם שיכבוש כל א"י מה שאין כן אי היה מארצות שנתן ה' לאברהם ליכא בהו קדימה ואיחור וק"ל. ולמד כן מרן ממ"ש רבינו סוף הל' שמיטה ויובל יעו"ש בהל' י"א ובמ"ש הראב"ד ומ"ש מרן שם ומ"ש המל"מ וע"ש מה שכתבתי.

עוד כתב מרן וז"ל וק"ל וכו' עד סוף ההלכה. ועיין בחידושיי לרבינו בהל' שבת פ"ו הי"א

מ"ש על זה. וראיתי למהר"י קורקוס ז"ל שכתב דאף למ"ד כיבוש יחיד שמיה כיבוש מכל מקום מודה דלא הוי ממש כא"י כמו שהוכיח מסוגיית גיטין ושכן מצא להר"ן ז"ל בעבודה זרה יעו"ש ויותר הו"ל להביא מדברי רש"י בגמ' שכתב כן והוא מוכרח מהגמ' וק"ל.

הלכה ה

כל כו' ולא פטרום וכו' אלא כדי שיסמכו וכו'. כך נראה שהיה גורס מהר"י קורקוס ז"ל יעו"ש ובספרינו ליתי לתבת אלא ולכן נראה יותר לגרוס במקום תיבת ולא אלא, או שלא לגרוס כלל ולא ,והכונה לו ז"ל מהאי טעמא הניחום כך בלא קדושה ופטרום מתרומות ומעשרות כדי שיסמכו העניים וכו' ומ"מ למה שהקשה מהר"י קורקוס בין על רבינו בין על רש"י ז"ל והאריך בישובו לא נתקררה דעתי והדברים תמוהים.

הלכה ט

אבל עכו וכו'. עיין למרן שהביא מהירושלמי דאשקלון היה מעולי מצרים שכבשום וכו' וכן הוא בתוספתא ציינה הרב מל"מ בהל' ה' ומן התימה על התוס' ריש גיטין ד"ה ואשקלון שהביאו ראיה לדבריהם מההיא דבית שאן דחולין ולא הביאו הא דאשקלון גופא ודוק.

הלכה י

גוי שקנה קרקע וכו'. כתב מרן ואע"ג דכמה משניות מסדר זרעים משמע דיש קנין וכו' עכ"ל. והנה לא ביאר מה הן המשניות הללו ואדרבא המשנה דפ"ד דפאה מ"ט מינה נסתייע רבה אלא דבגיטין דחו לה ומ"מ ליכא למשמע מינה איפכא ואי מההיא דדמאי פ"ה מ"ט שם במחלוקת היא שנויה וליכא למשמע מינה כלל. ועוד דאי איכא משניות בסדר זרעים לא הוה שתיק תלמודא מלאותביה מינייהו לרבה. עוד כתב מרן אי נמי התם שלא חזר ולקחה ממנו ישראל וכו' עכ"ל. וכן כתב התוס' יו"ט פ"ד דגיטין משנה ט' על מה שהביא דברי רבינו אלו דס"ל דאין קנין לגוי יעו"ש. והדברים תמוהים טובא דנמצא דמה שפסק רבה אין קנין הוא בחזר ולקח השדה וא"כ קשה טובא איך מייתי ראיה בש"ס ממתני' דפאה והא ההיא מתני' איירי בלקח פירות ולאו הלכתא היא ואף שיש לדוחה לדחות מ"מ אין נראה כן פשט הש"ס. וכן קשה ממאי דמותיב בש"ס לר' אלעזר מברייתא דישראל ונכרי ומאי קושיא דיש לחלק טובא אלא ודאי דלא שנא. ועיין מ"ש מרן בהל' כ' ומה שכתבתי שם. ובתוס' דגיטין דף מ"ז ע"א ד"ה אמר העלו דר' מאיר ס"ל דיש קנין מכח סוגיית ע"ז דף כ"א וכן כתבו בע"ז ג"כ ברם רבינו בפי' המשנה שם

בע"ז כתב ע"ש ר"מ דס"ל אין קנין ודבריו הם כהירושלמי וכמ"ש התוס' ז"ל במנחות דף ס"ו ע"ב סוף ד"ה מירוח יעו"ש ומן התימה עליו אמאי נייד מש"ס דילן וק"ל.

ויש קנין לגוי וכו'. כתב מרן ז"ל שם, עכ"ל יעו"ש, והיינו ההיא ברייתא דישראל שלקח שדה מגוי וחזר ומכרה משהביאה שליש וכו' דאוקמוה בסוריא וקסבר כבוש יחיד לא שמיה כבוש ומשו"ה אי לא נתחייבה בשליש ביד ישראל הגוי מפקיעו אבל אי נתחייבה ביד ישראל אין הגוי מפקיעו והשתא הכי מתפרשים דברי רבינו גוי שקנה וכו' לא הפקיעוה ואם חזר ישראל ולקחה וכו' מפריש תרומות ומעשרות בכל גוונא אפי' הביא שליש ביד גוי כיון דאין קנין לגוי בא"י, ויש קנין בסוריא להפקיע כשהביא שליש ביד גוי אבל לא הביא שליש ביד גוי אלא ביד ישראל חוזר לדינו דמדרבנן חייב בכבוש יחיד. והוצרכתי לזה לפי שראיתי להרב פר"ח בנימוקיו מבוכה גדולה על דברי מרן ביו"ד סי' של"א ס"ג שפסק כדברי רבינו אלו והוא ברור דמרן העתיק דברי רבינו כמנהגו.

הלכה יא

עיין מ"ש מרן משם האורחות חיים ומ"ש עליו והנה במ"ש ואפשר דהכי קאמר אם וכו'. קשיא ליה להרב פר"ח דא"כ ברישא הוה ליה לכתוב כן. ועוד קשה לי דאם כן אין צריך לכותבו דזה הוא דינא דגמ' והוא מבואר במ"ש בריש דבריו דכתב אם מירח ישראל חייב לאפוקי מירח גוי. ומ"ש הפר"ח נראה נכון.

עוד כתב מרן ומ"ש דשלוחו של אדם כמותו יש לגמגם דאין שליחות לגוי. ועיין מ"ש עליו הפר"ח שם. ולענ"ד כוונת מרן הוא דאה"נ דלחומרא מדרבנן איכא אבל מלשון הארחות חיים דקאמר דשלוחו של אדם כמותו ולא כתב לחומרא משמע דהוי גם מדאורייתא ומה גם דאין זה מוסכם כמבואר שם וזה מדוקדק בלשון מרן שכתב יש לגמגם ואי כמו שהבין הפר"ח הו"ל למרן לכתוב ויש לתמוה אלא ודאי הכוונה לו כדכתיבנא ומה שהיה כתוב אצלי לפרש דברי הארחות חיים מצאתיו כעת להרב מחנה אפרים הל' שלוחין סי' י"א ועיין במ"ש עליו הרב שער המלך בפרקין.

עוד כתב מרן וז"ל ולית להו גזרה דבעלי כיסים וכו' עכ"ל. ודבריו תמוהים טובא ממ"ש רבינו לקמן פ"ד הט"ו וכמ"ש הפר"ח, הן אמת דעל רבינו ז"ל התמיהה קיימת ממ"ש כאן למ"ש שם דסתראי נינהו. ומה שעלה על דעתי לחלק כעת ראיתי כן למהר"י קורקוס לקמן [פ"ד] הל' ט"ו יעו"ש ואף שלא ימלט מהדוחק, ובהכי ניחא גם מ"ש סוף פ' י"א מהל' מעשר הט"ו שכתב שאפי' החליף הכותי פטורים יעו"ש ועיין להרדב"ז מ"ש בסוף פי"א דמעשר שדבריו תמוהים דמה יענה למ"ש רבינו כאן ופ"ד הט"ו וצ"ע.

הלכה יג

ישראל וכו'. ועיין השגות ולא ידעתי אמאי לא השיג מר השגתו לעיל הי"א שכתב דין זה עצמו שכתב פטורים מכלום וכו'. ואין לומר דשאני התם די"ל דחייב מדבריהם חדא דמלשון פטורים מכלום לא משמע הכי ועוד דמסוגיית בכורות דף י"א דמשם לוקח הדין נראה דגם מדרבנן פטור ורבינו דכפל הדין אגב סיפא נקט לה ואם אחר וכו' וכמ"ש הרדב"ז ז"ל יעו"ש. אמנם במ"ש שהדין פשוט לו טובא דיש לחלק בין קנה קרקע ללא קנה, אחר נשיקת ידיו ורגליו אצלי קשה טובא וכמו שהקשיתי למרן לעיל ה"י יעו"ש.

ועיין מ"ש מרן להשגת הראב"ד. ולענ"ד לא זכיתי להבינו דהך חילוק שייך היכא שלקח הישראל הפירות מהגוי ולא הקרקע משא"כ הכא דהישראל מכר הפירות ולא הקרקע כ"ש דאמרינן אין קנין לגוי והפירות נגררין אחר הקרקע ומ"ש על שם הר"י קורקוס נראה אמת ויציב וכן נראה דעת רש"י שהביא מהסוגיא ואין מקום למה שנתקשה הרב ברוך אנג'יל שם בחידושיו ודוק.

וכן גוי שגמר פירות ישראל וכו'. כתב הרדב"ז הכי אמרינן במנחות פ' ר' ישמעאל מירוח הגוי פוטר ומשמע אפי' בשל ישראל מן התורה פטר אבל מדרבנן חייב גזרה משום בעלי כיסין וכו' עכ"ל יעו"ש. והיינו כפי' ב' של רש"י בדף ס"ז סוף ע"א ואחר נשיקת ידיו ורגליו ליתא ממ"ש רבינו לקמן פ"ד הט"ו יעו"ש ועיין מה שכתבתי בהל' י"א, וכונת רבינו כאן קושטא הוי כמ"ש מרן בשם מהר"י קורקוס.

ודרך אגב ראיתי למורינו הרב המופלא בס' עץ החיים סדר שלח לך דף פ"ב שתמה על הרע"ב ז"ל בפ"ג דחלה שפי' דאין גלגול הגוי פוטר בעיסה של ישראל דליתא דבתרומה דיגון גוי פוטר מן התורה דגן ישראל דכתיב דגנך וכמ"ש רבינו כאן ולמה גלגול של גוי לא יפטרנו דכתיב עריסותיכם ולא של גוי עכ"ל יעו"ש. ואחר נשיקת ידיו ורגליו דבריו תמוהים והם כשגגה היוצא מלפני השליט דדברי הרע"ב הם הלכה למשה מסיני וכ"כ הרא"ש בהלכות חלה על מתני' הלזו כדבריו ממש ופסקו הטור הל' חלה סי' ש"ל והיינו טעמא דבתרומה דרשו דגנך דיגונך ולא דיגון גוי דהיינו דמירוח הגוי פוטר את של ישראל משא"כ בעריסותיכם דממעט עיסת גוי דהיינו כשהעיסה היא של גוי ולא כשהגלגול הוא של גוי ולא אמרו גלגול אלא דמשעת גלגול נתחייב העיסה בחלה דקודם לכן לא נקראת עיסה דקרא כתיב עריסותיכם אבל אין גלגול הגוי פוטר וכ"כ מרן על שם הרשב"א בפסקי חלה שלו בשם רבוותא וכ"כ הרא"ש בתשובה כלל ב' סי' ב' כמו שנראה לענ"ד וז"ל מה שגלגול הגוי פוטר היינו דוקא בשלו אבל בשל ישראל אינו פוטר ושמעתי שרבינו שמחה הביא ראיה מהירושלמי דפאה על מתני' קצרוה גוים וכו'

בשקצרוה לעצמן אבל לישראל חייבת, והדין עמו דמדמה חלה לפאה כי מה שקצירת הגוי פוטר משכחה ופאה דורש בתורת כהנים ובקוצרכם פרט לקצרוה גוים ובשכחה וכו' וגלגול הגוי דפוטר היינו מעריסותיכם א"כ כמו ובקוצרכם אינו ממעט אלא דוקא קצירת גוי משלו ה"ה עריסותיכם אינו ממעט אלא גלגול הגוי בעיסתו אבל בשל ישראל מנא ליה, ועוד מפשטיה דקרא משמע עריסותיכם ולא של גוי אבל גלגול הגוי בשל ישראל מנ"ל דפטר, ועוד אני מביא ראיה ממתני' פ"ג דחלה נכרי שנתן לישראל לעשות לו עיסה פטורה אלמא שהכל תלוי בעיסה כמו שגלגול של ישראל אינו (פוטר) [מחייב] עיסת גוי ה"ה גלגול הגוי אינו פוטר עיסת ישראל אלו דבריו ז"ל. ואני תמיה על כל הני אצילי רברבי דאזלי להו לעצות מרחוק דגמ' ערוכה שנינו בירושלמי פ"ג דחלה תני ר' יהודה מלאי של ישראל ופועלים גוים עושים לתוכו חייב בחלה מלאי של גוי ופועלים ישראל עושים לתוכו פטור מן החלה אמר ר' יוסי אוף אנן נמי תנינא גוי שנתן לישראל לעשות לו עיסה פטורה מן החלה (ופי' מלאי הוא הסחורה דהיינו העיסה), נמצא דין זה מוסכם דגלגול הגוי אינו פוטר בעיסת ישראל היפך דברי הרב וצ"ע.

הלכה טו

הקונה שדה בסוריא וכו'. דין זה אגב סיפא נקטיה דכבר שנוי לעיל ה"ד יעו"ש על דרך שכתבנו לעיל הי"ג ע"ש הרדב"ז יעו"ש, וכתב הרדב"ז וז"ל ואיכא למידק דאמרינן עלה קסבר כיבוש יחיד וכו' וי"ל משום דקתני כקונה בפרוורי ירושלים וכו' יעו"ש. וחכם בני יצחק תירץ דמוקמא בגמ' להאי ברייתא הכי משום דמלישנא דברייתא דקאמר דשוותה סוריא לא"י משמע הכי דאי מדרבנן הכי הו"ל למימר בג' דברים שיוו סוריא לא"י דהיינו דחכמים השוו אותה ולא שוותה דמשמע מעצמה אלא ודאי דס"ל כבוש יחיד שמיה כיבוש אבל אנן לא קי"ל הכי וק"ל. ועיין לעיל בדברי מרן ה"ד ומה שכתבתי שם.

ומרן ז"ל כתב וז"ל וכן משמע במשנה וכו' דכל מקום ששנה רשב"ג וכו' יעו"ש. ודבריו תמוהים דהא בכמה דוכתי פסק רבינו דלא כרשב"ג כמ"ש בחידושיי בפ' השולח וז"ל והר"מ פ"ג מהל' תפלין הט"ו פסק כת"ק וכמ"ש מרן שם, ועיין להרב יד אהרן הל' תפלין סי' ל"ב הגהות ב"י מ"ש בזה, ומ"מ אחרי ראות מ"ש מהר"ם ישראל שם והרב תוס' יו"ט בפרק שקודם זאת ורמזתיו לעיל במשנה דאין מבריחין וכן במקומות אחרים נראה בבירור דלא ס"ל להרמב"ם הך כללא וכ"כ רש"ל הביא דבריו הרב ב"ח או"ח סי' תל"ג סעיף י"א. ומן התימה להרב יד אהרן נר"ו שם שתמה על רש"ל דבכל ספר היד פסק הרמב"ם כרשב"ג וכו' וכ"כ גם מרן פי"ב דמעשר הי"ז, וליתא וכדכתיבנא. גם מה שתמה הרב הנזכר במ"ש רש"ל על שם הרי"ף דלא ס"ל הך כללא, ממה שהרי"ף גופיה הביא

בפ' גט פשוט הך מימרא דר' יוחנן כל מקום ששנה רשב"ג וכו' יעו"ש, הן אמת דכך פסק הרי"ף שם ברם רש"ל כ"כ בפירוש על פי ע"פ מ"ש הרא"ש (פ"ד) [פ"ה] דב"ק דף מ"ח ע"ב וז"ל הרי"ף הביא המשנה כצורתה ולא פי' במאי פליגי משום דסבר דהלכה כרבנן דלית ליה כללא דכל מקום ששנה רשב"ג עכ"ל, ומי לנו בקי בדברי הרי"ף יותר מהרא"ש וכ"כ עוד הרא"ש כן לדעת הרי"ף בסוף כתובות יעו"ש גבי' מתני' דג' ארצות. ומן התימה על הרא"ש בפ' גט פשוט הביא דברי הרי"ף וז"ל וליתא לדרשב"ג וכו' דאמר ר' יוחנן הלכה כרשב"ג חוץ מערב וצידן וכו' וצריך לדחוק דמ"ש הרי"ף כן הוא אפי' לר' יוחנן דאמר הלכה כרשב"ג כאן ליתא לדרשב"ג כ"ש לדידן דלית לן הא דר"י דאמוראי נינהו ואליבא דר"י.

הלכה יח

ישראל וכו'. עיין למרן שגמגם דלמה ליה שיהא עתה ביד ישראל, ומ"ש ע"ש מהר"י קורקוס. ועיין להפר"ח ונפק"מ לדינא דאם מירח הישראל אף שלא קנה קרקע חייב והו"ל לרבינו לפרש כל כי האי ומה גם דהוא בב' מקומות ולא הוה סתים כולי האי.

הלכה כ

שותפים וכו'. כתב מרן וי"ל דהו"מ לשנויי וכו'. הנה היישוב בא לו למרן למה שהקשינו לעיל בדבריו הל' י' יעו"ש ומשו"ה לא נח נפשי בזה דהא כל מקום דמותיב הש"ס מחד דוכתא ומפרק ומותיב ומפרק ההיא פירוקא עצמה הכוונה בההיא תיובתא בתרייתא לומר גם כאן תדחוק בההיא תירוץ והתרצן דחיק אנפשיה ופריק כן כלומר וליכא פירוקא אחרינא וא"כ אי איתא דאיכא פירוקא אחרינא הו"ל לפרוקי ולא ההיא פירוקא דמקודם גם אפי' שנדחוק כאן כמ"ש מרן מ"ש לעיל קשה שהוא מדברי רבה דאמר מנא אמינא לה.

עוד כתב מרן וז"ל ולפי מ"ש רבינו בסוף פ"ז דהאידנא אין אנו חייבין במעשר אלא מדרבנן גם בא"י יש ברירה עכ"ל. והיינו טעמא משום דלא הוי עיקרו מן התורה ודמי לסוריא וכמ"ש רבינו בהל' כ"א ולהכי חשיב אין עיקרו מן התורה משום דבזמן הזה ליכא כלל דאורייתא ומן התימה להרב ארעא דרבנן אות ב' סי' פ"ז כתב משם מרן כאן דיש ברירה בדרבנן אף דעיקרו דאורייתא וליתא וכדכתיבנא. ומה גם דבריו תמוהים לפי מ"ש הוא עצמו באות מ' סי' תי"ד שכל דבריו שם אמת ויציב כנראה מסוגיית דפ' התקבל דבזמן הזה חשיב אין עיקרו דאורייתא וכדכתיבנא. גם מ"ש באות ת' סי' תרכ"ט על דברי הרב מל"מ דפרק ו' דהלכות אלו דתרומה בזמן הזה מיקרי דעיקרו מן התורה ליתא דהא מרן כאן לא ס"ל הכי והוא מוכרח כמו שהכריח הוא באות מ'.

עוד הקשה עליו חכם בני נר"ו על מ"ש בהקדמת ארעא דרבנן לדברי הרב מל"מ דפ"ד מהל' בכורות ממ"ש בפ"ז מהל' אלו גבי טומטום ותמה ג"כ על מרן ז"ל יעו"ש, דלא זכר שר מדברי הרב מל"מ שם בפ"ז מהל' אלו שהאריך להוכיח דס"ל לרבינו דבספיקא אף דתרומה בזה"ז דרבנן אזלינן לחומרא יעו"ש וודאי צ"ל דאף דאין עיקרו מן התורה בזמן הזה וכדכתיבנא וכמו שהוכיח הרב באות מ' אפ"ה אזלינן לחומרא דלענין ספק ליכא חילוק בין עיקרו מן התורה ללא וכמ"ש המל"מ בפ"ד מהל' בכורות ודוק.

הלכה כב

פירות ארץ ישראל וכו'. ואם יצאו לסוריא חייבים מדבריהם. מבואר להדיא מדברי רבינו אלו דאי יצאו לחוץ לארץ פטורין אף מדבריהם ועיין השגות ומה שתירץ מרן דכיון דלא שכיחי לא גזרו יעו"ש, וכך כתב פי"ג דמעשר ה"ד וז"ל אבל בחו"ל לא וכו' יעו"ש. ואף שבפי' המשנה שם בפ"ב דדמאי כתב רבינו להיפך חזר בו בחיבורו כמו שמצינו בכמה מקומות אין מספר ומן התימה על מרן בפ"ה דבכורים ה"ו כתב על דברי ההשגות וז"ל ולא היה צריך לכתוב דהרי כתבו רבינו בסמוך עכ"ל יעו"ש, והמה תמוהים דהא ברירנא דליתא מדרבנן כלל וכלל וכמ"ש איהו גופיה כאן וכדכתיבנא. ומ"ש רבינו שם בסמוך היינו בפירות חו"ל גופייהו ומשום דלא תשתכח תורת חלה כמבואר וכן קשה על מהר"י קורקוס ז"ל שם שפי' כמרן יעו"ש וצ"ע.

פרק ב

הלכה א

כל אוכל אדם וכו'. עיין מ"ש המל"מ ז"ל ממסכת פרה ומסוגיית בכורות דנראה היפך דעת רבינו יעו"ש ועיין להר"ש שם במשנה דפרה שיישב להההיא דפרה ולסוגיית בכורות י"ל על פי מ"ש מרן פ"א דמעשר שני ה"ג ליישב סוגיית ברכות יעו"ש.

הלכה ט

ואלו וכו'. עיין להמל"מ מה שנסתפק ומה שפשט לחיובא. ועיין בספרי תועפות ראם סדר שלח לך, ועיין בפ"ד דנדרים דף מ"ג דאמרו שם בש"ס דפליגי ר' יוסי ורבנן אי הפקר כמתנה וכן בירושלמי שם ובפ"ק דפאה יעו"ש. ונמצא דלדעת ת"ק דהלכתא כוותייהו נסתלקו הבעלים מיד והוי הפקר גמור ופטור מן המעשר וא"כ ה"ה לפאה דכהפקר הוא ודלא כהרב מל"מ ז"ל.

הלכה יב

הפקיר קמה וכו'. עיין השגות. וכתב מרן דלא היה גורס ועבר וכו'. ולענ"ד אין דבריו מובנים דוהפריש הכי משמע דעבר והפריש ולא שיהא חייב להפריש.

פרק ג

הלכה א

תרומה גדולה וכו'. בירושלמי ריש פאה, והכי איתא התם למה לא תנינן תרומה אמר ר' יוסי שאין אדם עושה כל שדהו תרומה אתיבון הרי הוא אומר פאה ואין אדם עושה כל שדהו פאה ותניתה א"ר יוסי וכו' יעו"ש, וקשה לי דמאי קשיא ליה להמקשן בלא"ה תיפוק ליה דתניא בתוספתא הובאה בש"ס דילן מנין שאם רוצה לעשות כל שדהו פאה עושה ת"ל פאת שדך ומה את צ"ל כמ"ש ר' יוסי וא"כ מאי קשיא ליה, וצריך לומר דהנך אמוראי לא הוו ידעי ההיא ברייתא.

הלכה ו

המפריש וכו'. כתב מרן ברייתא בכתובות דף צ"ט והגירסא הנכונה אפי' אחד מעשרים וכך מצאתי בספר מוגה עכ"ל. ולא זכינו לידע האחרת גם מאיזה טעם היא נכונה דהא מאי רבותיה דעשרים ושוב ראיתי להרדב"ז דנתלבט בזה והגיה אחד מעשרה ופי' שם הכונה וכתב דלא מצא בדין זה מקום מוצאו.

הלכה יג

ישראל וכו'. ועיין מה שהאריך המל"מ ובמ"ש בפירושו המתחלת ומ"מ אני תמיה וכו' וז"ל ודברי סתמא דש"ס וכו' דקאמר תניא נמי הכי צריך תלמוד דלא ראי זה כראי זה וכו' עכ"ל. ועיין להרדב"ז יישב לזה ומ"מ לא ימלט מהדוחק.

הלכה טו

בן ישראל וכו'. עיין להרדב"ז לעיל בהל' י"ב שתמה דזה הוא כאבא אלעזר בן גמלא ורבינו פסק דלא כוותיה לעיל בה"י גבי מאומד, ותירץ דלענין מאומד דוקא לא קי"ל כוותיה יעו"ש. ועיין בברכת הזבח מנחות דף נ"ד ע"ב מה שתירץ. ומן התימה על מהרימ"ט בח"א סי' פ"ה הביאו החביב"ב ביו"ד סי' של"א הגהות הטור אות כ"ח שכתב שאינו רשאי לתרום הישראל יעו"ש והוא היפך דברי רבינו ודוק.

הלכה טז

תרומות מעשר וכו'. ודבריו תמוהים וכמו שהשיג עליו הראב"ד וכן קשה ממ"ש בפירוש המשנה אבל יצניעם עד שיבוא כהן יעו"ש. וראיתי להרדב"ז שכתב ליישב לרבינו דרבינו

גריס גירסא אחרת בברייתא ופי' התוספתא במונח דתרומת פירות דרבנן משא"כ שמן ויין וכו' יעו"ש, וכמה תמוהים דבריו דהא רבינו ס"ל דתרומת שאר פירות דאורייתא יעו"ש לעיל פ"ב וכן בהל' מעשר ובהל' מעשר שני יעו"ש וצ"ע.

פרק ד

הלכה א

עושה וכו'. עיין בסוגיית קידושין דף מ"א ובמ"ש הרב עצמות יוסף ז"ל שם ועיין במה שכתב שם לדעת ר' שמעון דמכח הסמיכות נמי ידעינן מה אתם בני ברית וכו' ובזה ניחא ליה מ"ש המרדכי לדעת ר"ש מנ"ל דגוי לאו בר שליחות יעו"ש ולא זכר שר להתוס' בפרק המביא תניין דף כ"ג ד"ה מה אתם דכ"כ בפירוש כמ"ש הרב ז"ל ובזה מיושב מ"ש רש"י בחולין דף י"ב ומציעא דף כ"ב שכתב דשליחות דתרומה מגם אתם אתרבי ומינה וכו' והיינו כר"ש וכמ"ש התוס' בגיטין וכדכתיבנא ודוק. ועיין במציעא דף ע"א ובמ"ש הרשב"א והר"ן בקידושין דף מ"א ודוק.

הלכה ב

חמשה לא יתרומו וכו'. וקשה דבפ' חרש דף קי"ג פסקו רב חייא בר אשי ושמואל כר' אלעזר דברייתא היפך משנה זאת. וי"ל דש"ס דשבת דף קנ"ג ע"ב ס"ל כרבנן דמתני' אמטו להכי פסק כן וכמ"ש בחידושי פרק כ' מהל' שבת ה"ז.

אבל התורם וכו' הרי זו תרומה. ועיין מ"ש מרן ודבריו סתומים כאן אמנם בביאורו בב"י יו"ד סי' של"א ביאר היטב תירוצו הלזו יעו"ש. ועיין להרב מל"מ מ"ש על דברי מרן וע"פ מאי דביאר בב"י שפיר מובנים דבריו. וכן מבואר ממ"ש התוס' בב"ק דף ס"ח ע"ב ד"ה הוא דאמר וכו' וכמ"ש הרב מל"מ והרב ב"ח ז"ל שדי נרגא בתירוץ מרן וז"ל וי"ל דאפילו נימא וכו' בעל כרחך צריך לפרש דלא הויא תרומה אלא מטעם שזכין לאדם שלא בפניו והך תרומה זכות הוא לו שמרויחו וא"כ מסתמא הו"ל כשלוחו וא"כ אין חילוק בין צריך דעתו או לא וכו' עכ"ל יעו"ש.

ולענ"ד לא קשה מידי דמאי דמדמה בגמ' זכין לאדם שלא בפניו לשלוחו של אדם כמותו וכמ"ש המפרשים היינו דכשם דשלוחו של אדם כמותו ומועיל הפרשת השליח בעד המשלח כן זכין לאדם וכו' ומועיל הפרשתו של זה בעד הכרי של אחר אבל לאו מתורת שליח אלא דחשיב כשלוחו כמו שליח דמהני ה"נ כשהוא זכות לו מהני וא"כ אם איתא דס"ל לר' יוחנן דצריך דעת בעל הכרי פשיטא דטובת הנאה של בעל הכרי דהו"ל שלוחו ואינו בדין שיהא של תורם אלא ודאי פשיטא ליה דאין צריך דעתו ולא הו"ל שלוחו

אלא מטעם זיכוי ואפילו שלא בפניו וקא בעי משל מי טובת הנאה וכן נראה מסוגיית קידושין דף מ"ב ע"א דזכיה אינה מטעם שליחות יעו"ש ומ"ש הוא לעיקר הקושיא אין דבריו כדאים לכתוב דלא קשה מידי יעו"ש דלדבריו לא נשארה שום בעיא דלא נפשטה ומה גם בנדון דידן דהדחיה היא הלכה ופסקה רבינו בהל' נדרים.

אך קשה מה שנתעורר בני יצחק יצ"ו דא"כ דלרבי ירמיה פשיטא ליה דאין צריך דעת בעל הכרי איך קאמר בגמ' בבעיא הראשונה לדחות הפשיטות כדאמר רבא וכו' והא הא דרבא נאמר על בעיית רבי ירמיה ואחרי ראות דלר' יוחנן פשיטא ליה מאי קמיבעיא ליה לש"ס, ולזה י"ל דכונתו לשאול אי איכא פשיטות ממשנה או מברייתא אבל אה"נ דידע דלר"י פשיטא ליה. ועיין להרב מל"מ שכתב דרבינו פסק כן מסוגיית דף י"א ושכן דעת הריטב"א ודלא כדעת התוס' יעו"ש ותמה על דבריהם דכיון דשלוחו של אדם כמותו מתרומה ילפינן לה הרי התם גלי קרא ואמר אתם גם אתם לומר דמה אתם לדעתכם אף שלוחכם כן וא"כ פשיטא דבכל מקום דאמרינן דמהני שליח ודאי דבעינן דומיא דתרומה יעו"ש.

ודבריו תמוהים דהא ברור הוא בריש האיש מקדש דלאו מתרומה ילפינן לכל התורה אלא מגירושין וקדשים ודתרומה אצטריך לגופיה דסד"א דלא יהא מועיל לדעת ר' שמעון ולרבנן אצטריך למה אתם בני ברית יעו"ש בקידושין דף מ"א וא"כ ס"ל להתוס' דאין ללמוד משם לבעלמא דצריך מדעתו אך זו היא שקשה על התוס' דמאי שנא דרשה זו דמה אתם בני ברית דילפינן מינה לבעלמא ולא כן בהך דמה אתם לדעתכם.

הלכה ג

התורם וכו'. הנה רבינו ז"ל הביא הך ברייתא דכלך אצל יפות ולא כתב בשוייה שליח כאוקימתא דרבא אליבא דאביי וכתב מרן דחיליה מש"ס דקידושין ומש"ס דמציעא דמשמע דבדלא שוייה שליח איירי יעו"ש וכל דבריו דחוקים דהא בש"ס דקידושין הוא רבא ורבא הוא דתרגם הכי במציעא ואף דהיה אליבא דאביי אי לאו דס"ל הכי לא מתרץ הכי, ועוד לשון ה"נ מסתברא משמע שהם דברי רבא. ומ"ש דרבינו לא הוה גריס הכי אלא ותסברא סוף סוף הכל אחד והכי פירושו ותסברא אי בדלא שוייה שליח מי הויא תרומתו תרומה אלא דלא ניחא להו להתוס' בגירסא זאת משום דהוי ותסברא מחודש בכאן שלא נאמר אלא לקיים האוקימתא ובכל מקום לא נאמר אלא לסתור וכמ"ש כל זה בשיטה מקובצת למציעא יעו"ש.

וראיתי למהר"י קורקוס שכתב כדברי מרן וביאר יותר וז"ל ואפשר דרבינו גורס ותסברא אי שוייה שליח כי לא נמצאו יפות מהם אמאי אין תרומתו תרומה ומשני הכא במאי

עסקינן דאמר ליה תרום סתמא וכו' והיא הגירסא דכתבו התוס' דלא גרסי לה וכו' עכ"ל. **ואחרי** נשיקת ידיו ורגלי קדשו לא נמצא גירסא זו בשום ספר ולא כתבו התוס' אלא דאיכא נוסחא דותסברא לחודא והיינו כמ"ש בשיטה מקובצת וכדכתיבנא. גם מ"ש מרן מעובדא דמרי בר איסק דלא שוייה שליח אינו הכרח וכמ"ש בשיטה מקובצת משם כמה גאונים דשאני תרומה דצריך דשוייה שליח משום דהוי על תרומה דלמפרע אבל תרומה דלהבא אפי' דלא שוייה שליח, וכן ראיתי למהר"י קורקוס ג"כ דחה זה יעו"ש, וא"כ לפ"ז אין מקום למה שסיים מרן וז"ל אפי' דגריס היינו מקמי דידעינן וכו' דהא מ"ש בגמ' דתרומה מצוה היא וניחא ליה היינו גם בשוייה שליח אלא דמאי דמוקמינן בשוייה שליח היינו לדלמפרע אבל לדלהבא יש הפרש בין תרומה לדבר אחר וא"כ אין מכל זה הכרח לרבינו ומ"מ עדיין יש ליישב לדברי מרן דכיון דאיכא הך סברא דשאני תרומה מועיל גם בלמפרע וחשיב שליח ומתורץ לאביי גם בדלא שוייה שליח וזהו דעת רש"י כאן בקידושין דפי' וז"ל שיועיל למי שנטל וכו' יעו"ש דמשמע מפשט דבריו דגם בתרומה לא שוייה שליח וכן משמע מדבריו בעירובין וכמ"ש ודלא כמ"ש התוס' בדעת רש"י וכמ"ש.

ולענ"ד נראה דחיליה דרבינו ממ"ש בירושלמי פ"א דתרומות וז"ל בא אביו ואימן על ידו למפרע נעשית תרומה או מכאן ולהבא א"ר שימי נשמיענה מן הדא הרי שבא בעל הבית וכו' (היא הברייתא דידן) בין כך ובין כך תרומתו תרומה אית לך מימר למפרע נעשית תרומה ודחי ליה מכאן ולהבא ואוף הכא נמי מכאן ולהבא נעשית תרומה וכתב המפרש הר"א ליב ז"ל וז"ל ובאלו מציאות הדיוק בהיפך משום דמוקי לה בעשאו שליח מעיקרא אבל הש"ס זה משמע ליה דלא נעשה שליח אלא השתא עכ"ל. הרי דהירושלמי פליג בפי' דהאי ברייתא דס"ל דלא עשאו שליח וכיון דהירושלמי והש"ס דילן דעירובין דף ע"א ס"ל דלא עשאו שליח הכי נקט לה רבינו ומה גם דלשון הברייתא דקאמרה שלא ברשות מסייעת ולכן כתב רבינו בהל' אישות פ"ה ה"ח כשנטל הוא מעצמו לקדש את האשה דאינה מקודשת הא אי עשאו שליח מקודשת ויש הפרש מתרומה דאף בלא עשאו שליח מועיל כפי מאי דפסק רבינו כאן ודוק.

הלכה ה

ואפילו בתרומה של תורה וכו'. עיין להרב מל"מ מ"ש בפ"ב דנזירות הי"ג ועיין להרדב"ז שם מה שיישב לזה.

הלכה ו

האומר לשלוחו וכו'. עיין מ"ש הטור יו"ד סי' של"א על שם הרב שמשון ותמה עליו הרב מל"מ שהוא היפך הגמ' יעו"ש ודברי הר"ש הנזכר הביאום התוס' והרא"ש בעירובין ריש דף ל"א ולא כתבו כמ"ש הטור. ועיין בהל' בכורות פ"ד ה"א הקשה כן הרב מל"מ גם שם והמג"א סי' ת"ט ס"ק י"ז ומהר"א חאקו ז"ל בס' לשון למודים הל' פסח סי' ק"ע ומחנה אפרים הל' שלוחין סי' כ"א. ומן התימה על הר"ב ב"ח סי' הנזכר כתב על דברי הטור שמחלוקת זה מבואר בתוס' דעירובין וליתא יעו"ש.

הלכה ח

והשותפים וכו'. עיין מ"ש מרן משם הר"י קורקוס, ומ"ש בהל' י' גבי אריס ובמ"ש שם הרב מל"מ ז"ל.

הלכה ט

האומר וכו'. עיין מ"ש מרן משם מהר"י קורקוס ליישב דעת רבינו דרבינו סובר דר' יוחנן מודה בתרומה וכו' משא"כ בקידושין וכו' יעו"ש. ולע"ד איני יכול להסביר תירוץ זה דמאחר דאיהו הוא ר"י דמקשה לריש לקיש מהך מתני' איך יעלה על הדעת דר"י מודה בתרומה זה אין הדעת סובלו. וכן קשה להרדב"ז שכתב לחלק ממ"ש רבינו בהל' אישות למ"ש כאן יעו"ש.

ואם שינה וכו'. והוא מהירושלמי צריך להתבונן מאי שנא מהא דתנן במעילה פ"ו משנה א' אבל אם אמר לו הבא לי מן החלון והביא מגלוסקמא או להיפך שליח מעל הרי דמשום שינוי כזה לא חשיב שלוחו ואף דמה שיש בחלון ובגלוסקמא אחד הוא והוי דומה להך דהכא וצריך להתיישב בזה.

הלכה י

אריס שתרם וכו'. כתב מרן משם הר"י קורקוס דהיינו בתורם על חלקו של בעה"ב וכו'. וכתב הרב מל"מ דפי' על חלקו לאו חלקו לבד אלא חלקו עם חלק בעה"ב דכיון דתרם על הכל דינו כשותפים עכ"ל. ונראה דמה שהכריחו להרב לומר כן משום דאי על חלקו לבד הוא דרשאי ולא עם חלקו דבעה"ב א"כ מה יענה למ"ש רבינו לעיל גבי שותפין דכל התורם מהם תרומתו תרומה דהיינו חלק שניהם יחד ובש"ס מאתם אימעיטו שניהם שדרשו אתם ולא שותפין אתם ולא אריסין דכי הדדי נינהו, אלא ודאי צ"ל דעל חלק בעה"ב לחודיה הוא דאינו רשאי אבל על חלק שניהם ביחד יכול לתרום וזהו שסיים הרב דינו כשותפין וכדכתיבנא. אלא דקשה טובא דסיום התוספתא הוא כך אבל אין רשאי להוציא מעשר אלא על חלקו בלבד ומינה הוא דלמד הר"י קורקוס חידוש זה וא"כ מוכרח

דהדברים כפשטן דעל חלקו דוקא הוא שכתב הר"י קורקוס דיכול לתרום ומעתה קשה טובא להר"י קורקוס כפי תירוץ זה מה יענה למ"ש רבינו גבי שותפין וכדכתיבנא ודוק.

והאפוטרופוסין וכו'. עיין מ"ש מרן, ועיין מ"ש מהר"י קורקוס בתירוץ ראשון דרבינו אירי כשתרם בדיעבד יעו"ש באורך. ולשון רבינו שכתב תורמין לא משמע אלא לכתחילה ולכן נראה כמ"ש בתירוץ שני יעו"ש.

הלכה יא

הגנב וכו'. עיין למרן מה שהקשה ומה שתירץ. ולענ"ד דבריו תמוהים דאדרבא ממ"ש בסוף דבריו נראה דרישא איירי בסתם שאינו ידוע משום דבסיפא איירי ברודף אחריהם והיינו בידוע דאינו מייאש ומשמע דוקא בידוע הא בסתם תרומתו תרומה ועיין להרב לח"מ פ"ו מהל' גזלה ה"ג.

הלכה יד

פועל וכו'. עיין השגות ומ"ש מרן ומה שהקשה המל"מ לדבריו יעו"ש. ולע"ד לא קשה ע"פ מ"ש הרדב"ז וז"ל בתוספתא פועל וכו' ואם אמר לו כנוס לי גרני תרומתו תרומה שאין הגורן נכנס אלא א"כ נתרם, ומדברי רבינו נראה דדוקא דא"ל כנוס לי גרני ותרום, וי"ל דלרבותא נקט הכי לא מיבעיא אי לא אמר תרום דפשיטא דתרומתו תרומה שאין הגורן נכנס וכו' אלא אפילו א"ל כנוס ותרום סד"א קפידא הוי ומעביר על דבריו הוי קמ"ל דאין זו קפידא כיון שאין הגורן נכנס אלא א"כ נתרם עכ"ל. והשתא לא קשה לריש לקיש מהאי תוספתא דהאי דלא יהיב טעמא משום דנעשה רצונו משום דאין מועיל כאן טעם זה מאחר דהאריך בלשונו ואמר כנוס ותרום דלאיזה צורך האריך ואמר ותרום כיון דבאומרו כנוס נכלל תרומה דבכלל כניסה הוא תרומה אלא ודאי דקפידא הוא ונחית לסדר משו"ה הוצרך לטעמא דאין הגורן נכנס אלא א"כ נתרם וקמ"ל דאף שדיבר שלא לצורך לא הוי קפידא.

פרק ה

הלכה ב

תורמין וכו'. עיין מ"ש מרן ובמה שכתבתי בהל' ברכות פ"ז ה"ד.

הלכה ח

אין תורמין וכו'. עיין לרבינו בפי' המשנה, ועיין להרדב"ז בתשובה ח"א סי' ה' במה שדחק לתרץ. ועיין בירושלמי ובפי' מהר"א ליב ז"ל שם.

אבל אם ידע ושגג שמותר לתרום וכו'. עיין להרב מל"מ פט"ו דמאכלות אסורות הל' כ"ה שכתב שדין זה סותר למ"ש התוס' פ"ג דבכורות דף כ"ג ד"ה סבר וכו', דהיכא דקסבור שמותר לבטל חשיב שוגג יעו"ש. ולענ"ד אפשר לחלק בנדונות דבשלמא בביטול אסור כיון שהוא דבר דאזיל לאיבוד וליכא תקנתא עוד הקילו רבנן ואמרו דהרי הוא כשוגג מה שאין כן כאן בתרומה דאיתיה בתקנתא שלא יחשב אותה הפרשה כלום ולא תיקן את השיריים אלא יחזור ויתרום כהוגן ולא אזיל שום דבר לאיבוד לכן החמירו רבנן וחשבו אותו כמזיד ודוק.

וכן בתרומת מעשר וכו'. עיין מ"ש מרן שטעמו מדברי הירושלמי דפ"ק דתרומות ואנו לא מצאנו כן בירושלמי שלפנינו אלא הוא ענין אחר אמנם הר"י קורקוס הביא ירושלמי מפורש פלוגתא בזה ופסק רבינו כת"ק.

פרק ו

הלכה ב

מפני שאסור וכו'. דברי רבינו מתבארים על פי מ"ש בפי' המשנה פ"ד דחלה מ"ט והוא ע"פ הש"ס דסנהדרין דף ק' וכמו שכתבתי בספרי אגורה באהלך דף כ"ג ע"ב יעו"ש. ומן התימה על מהר"י קורקוס שהביא על דברי רבינו סוגיית פ' הזרוע ולא יתכן.

הלכה ג

ישראלית וכו'. כתב התוס' יו"ט בפרק הניזקין משנה ה' וז"ל לא מצאתי להרמב"ם שהעתיק משנה זו כלל דמ"ש בפ"ו ה"ג ההיא איירי בהשיאה אביה וכו' והצריך עיון יעו"ש. וי"ל בדוחק דרבינו אזיל לשיטתיה דס"ל בפי"ב דשבת ופרק י"ז דמאכלות אסורות דקטן אוכל נבלות אין בי"ד מצווין להפרישו וא"כ מתני' איירי בתרומה דאורייתא ואפילו ביתומה ועיין בתוס' ד"ה ועל. ומ"ש רבינו ודין תורה שתאכל משנתארסה וכו' הוא משום דכלל בדין זה גם ההיא דמשנה ד' פ"ה דנדה. ועיין להר"י קורקוס שגם הוא הבין כהתוס' יו"ט.

הלכה ה

ועבד עברי הרי הוא כתושב ושכיר וכו'. ועיין למרן מה שהאריך ביישוב דברי רבינו וכך כתב מהר"י קורקוס יעו"ש, ודבריו צריכין ביאור דהא עדיין נכלל בשכיר שנים דהיינו לשש וקושיא כדקאי קאי. וצ"ל כיון דמוכר עצמו יש לו רשות למכור עצמו ליתר על שש הו"א דחשיב כקנין כספו ממש משא"כ מכרוהו בי"ד דאינו נמכר אלא לשש קמ"ל התורת כהנים ורבינו דאינו אוכל. ואין להקשות בדברי הת"כ במאי דיליף עבד עברי

דאינו אוכל מקרא דכסף דהיינו משום דבסוף שש יוצא חנם דהא מצינו דיוצא בגרעון כסף ומחזיר לו לפי חשבון דהתם שאני שהעבד רוצה לצאת אבל אם הוא אינו רוצה לצאת אין האדון רשאי למכרו או ליתנו במתנה לאחר דאין לו בו אלא עבודת שש ודוק. ומכלל האמור מ"ש הרדב"ז בזה דבריו תמוהים.

וכהנת אשת הזר וכו'. עיין מהר"י קורקוס ז"ל שדבריו נכונים. ומ"ש שבכהנת אשת הזר איכא לאו לא לאפוקי מיתה קאמר אלא לאתויי שהיא בלאו ולא איסור עשה לחוד אבל מיתה איכא ג"כ כזר דעלמא כמ"ש בהל' ו' גבי זר וזאת נכללת בזר דעלמא והיינו טעמא כמ"ש הרב פרשת דרכים דרך מצותיך ח"ג דלקושטא דמילתא דאשת הזר נפקא מקרא דוכל זר וכדאיתא בש"ס דיבמות עלה ס"ח דתרי וכל זר כתיבי נראה דחייבת מיתה כזר דקרא הכי קאמר וכל זר בין הוא בין אשתו וכמ"ש רבינו כאן בפירוש, משא"כ בבת כהן שנתחללה ואכלה תרומה דאינה אלא בלאו ולא במיתה דאינה נקראת זרה גמורה וכמ"ש שם הרב פרשת דרכים דליכא למימר אהדריה קרא לאיסוריה דאינן סוג אחד. וזה מוכרח ביותר ממ"ש רבינו בהל' סנהדרין דבחללה שאכלה תרומה כתב שהיא במלקות לחוד ובבת כהן שנשאת לישראל ואכלה תרומה לא כתב כלל אם (לא) [לוקה] דכיון שנשאת לישראל איכא בה מיתה ג"כ הרי היא נכללת בזר דעלמא שאכל תרומה דאית ביה מיתה וכבר כתב רבינו במנין לאוין דאית בהו מיתה ונמצא חומר בנשאת לישראל שאכלה תרומה מחללה שאכלה תרומה וזה ודאי גזרת הכתוב היא שתהא חללה קלה יותר ולפי הכתוב הזה אין מקום למ"ש הרדב"ז ז"ל גבי הל' ז' וז"ל ויש ללמוד שאם נשאת לישראל לא נעשית זרה לגמרי ואם אכלה תרומה במזיד אינה במיתה ולא במלקות וכו' הלכך אם אכלה בין בשוגג בין במזיד משלמת את הקרן ותו לא עכ"ל, והמה דברים תמוהים הרבה דאיך כתב גם במלקות פטורה והא אמרו בש"ס בפירוש דאית בה לאו וכמו שהביא מהר"י קורקוס וכן לשון רבינו בפירוש וצ"ע. אך קשה מה שהקשה הרב עוד שם בסוף דבריו מ"ש מחומש וחזינא להרב בס' מרכבת המשנה כאן דלא ניחא ליה בכל דברי הרב פרשת דרכים ולא זכר שר מה שהכריח הפרשת דרכים מדבריו שבהל' סנהדרין ודוק.

הלכה ו

זר שאכל תרומה וכו'. כתב מרן דפסק דלא כרב דפרק הנשרפין שהוא נגד המשניות יעו"ש. וקשה ליה להרדב"ז דאמאי לא מותבי עליה דרב ממתני' דפ"ק דחלה ופ"ב דבכורים ותירץ דרב מפרש לה בכהן טמא והיינו דתני סיפא ואסורים וכו' יעו"ש. ועיין בירושלמי פ"ב דבכורים דמותבי לרב הכי ותירצו כן וכמ"ש הרדב"ז יעו"ש.

ואינו משלם וכו'. ועיין מ"ש המל"מ והצריך עיון. ולענ"ד י"ל דכאן לא נחית רבינו אלא ללמד דין דאינו לוקה ומשלם ולא נחית לפרש היאך הוא הנדון דצריך שיהיו שניהם בבת אחת וסמך אמ"ש בהלכות גנבה ריש פרק ג' ה"ה דשם ביאר היטב דצריך שיהיו שניהם בבת אחת ליפטר יעו"ש ודוק.

שאינו לוקה ומשלם. כתב הרדב"ז וז"ל משמע מדבריו דהיכא דאיכא שנים לוקה ואינו משלם ובמכות אמרו כל המשלם אינו לוקה וכו' וכ"כ רבינו בסוף פט"ז מהלכות סנהדרין וז"ל לפיכך כל המכה את חבירו וכו' הואיל והוא חייב לשלם ממון אין אדם משלם ולוקה, וי"ל דרבינו מודה היכא דהוי לאו גרידא ותשלומין דמשלם ואינו לוקה אבל היכא דאיכא כרת או מיתה בידי שמים לוקה ואינו משלם לפטור אותו מהכרת או ממיתה בידי שמים עכ"ל. ודבריו תמוהים דבהדיא פסק רבינו בריש פ"ג מהל' גנבה ובפ"א מהל' נערה בתולה הי"א דגם בלאו גרידא אין אדם לוקה ומשלם.

ולעיקר קושייתו מעיקרא קושיא ליתא דרבינו פסק כר' יוחנן דלא כעולא יעו"ש בכתובות דף ל"ב ע"א וההיא דפט"ז מהל' סנהדרין שהביא הרב מבואר בש"ס דכתובות שם דאפי' ר"י מודה דמשלם ואינו לוקה דבפירוש ריבתה תורה לתשלומין יעו"ש ומ"ש רבינו בפי"ח מהל' סנהדרין וריש הל' גנבה וריש הלכות גזלה כבר הקשה שם מרן בהלכות סנהדרין ויפה תירץ הרב יבין שמועה סי ר"ג והרב פר"ח בקונטרס מים חיים דף ל"ז יעו"ש ודוק.

פרק ז

הלכה א

וטמא שאכל וכו'. ויש לגמגם דאימא מיתה ליכא דמיעטיה קרא ומתו בו כי יחללוהו וכו' אבל לילקי מיהא, ורבינו נראה שנשמר מזה וכתב שהרי אינה קדש ועדיין קשה א"כ דאינה קדש א"כ אינו נכלל בחיוב הלאו דהוא צרוע או זב בקדשים לא יאכל ואמאי כתב אע"פ שהוא בלאו. וראיתי להרב פר"ח במים חיים שתמה על רש"י ביבמות דף צ' ובגיטין דף נ"ד שכתב דכהן טמא שאכל תרומה טמאה במיתה ואיהו מתרץ לה שטעמו משום דבזבחים דף ק"ח הויא פלוגתא דר' יוסי הגלילי ורבנן בטמא שאכל קודש טמא ומשמע ליה דכי היכי דרבנן מחייבי בקודש טמא ה"ה בתרומה טמאה והך מימרא דפרק הנשרפין אתיא כר' יוסי הגלילי ורבנן לית להו הך דרשא וכו' ואין כן דעת התוס' וכו' יעו"ש ודבריו תמוהים דהיכי מצינו למימר דהך דשמואל אזלא כר' יוסי הגלילי הא טעמא דשמואל הוא דדריש פרט לזו שמחוללת ואילו ר"י הגלילי ס"ל גם בטמא

שאכל קודש טמא שהוא חייב ואף שמחולל דהכי איתא התם שפיר קאמרי ליה רבנן לר"י הגלילי אמר רבא כל היכא דנטמא טומאת הגוף ואחר כך בשר כו"ע לא פליגי דחייב וכו' כי פליגי כשנטמא בשר תחלה ואח"כ הגוף דרבנן סברי אמרינן מיגו ור"י סבר לא אמרינן מיגו ופי' רש"י ז"ל כל היכא דנטמא וכו' ואח"כ בשר ע"י אחרים מודה ר"י דחייב דמה לי על ידו מה לי על ידי אחרים דטעמא דר' יוסי משום דאין איסור חל על איסור וכאן איסור טומאת הגוף וכו' כשנטמא בשר תחילה ונאסר על זה משום טומאת בשר שאין חייב עליה חטאת וכו', הרי להדיא דטעמא דר"י לאו משום דמחולל ועומד הוא אלא משום דסבר לא אמרינן מיגו וא"כ שנטמא הגוף תחילה אף שמחולל ועומד חייב וא"כ היכי מצינן למימר דהך דשמואל אזלא כהך דר"י הגלילי, ואם נאמר דכונתו לומר דמ"ש שמואל יצא זו שמחולל ועומד היינו כשנטמא התרומה תחילה ואחר כך הגוף הא ליתא דאי כיון לזה עדיין יוכל לומר דהך דשמואל אזיל כרבנן דעד כאן לא חייבו בין כשנטמא הגוף או לא אלא בקודש ברם בתרומה דגלי קרא ומתו בו וכו' פטור היכא שנטמא התרומה קודם וכמ"ש התוס' פרק גיד הנשה דף ק"א יעו"ש, ולמה לו לאוקמי פלוגתא בין רש"י ותוס' שסיים בסוף דבריו ואין כן דעת התוס'. ועיין בארעא דרבנן מהדורא בתרא אות ה' הקשה כן ומה שתירץ בתירוץ שני עיין להרב מל"מ כאן שנסתפק בזה.

הלכה יז

עבד של שני שותפין וכו'. וכתב מרן שהוא מהירושלמי ותורת כהנים סדר אמור יעו"ש דילפינן לה מקרא וכמ"ש שם הרב קרבן אהרן ז"ל שם. וקשה לי עליו דלזה למה לי קרא מסברא נדע שאינו אוכל דהיאך אתי צד עבדות של ישראל ואוכל מתרומה דומה לזה אמרו בריש חגיגה מי שחציו עבד וכו' א"ל בית שמאי תקנתם את רבו וכו' לישא שפחה אינו יכול וכו' לישא בת חורין אינו יכול שכבר חציו עבד וכו' יעו"ש והשתא בנדון דידן היאך יהנה מתרומה הצד האחד שאינו עבד כהן שהרי מעורב בו בכל אבר ואבר מאדון כהן וישראל יעו"ש בתוס' ובגיטין דף מ"א דאפי' מינו שהוא חציה שפחה וחציה בת חורין אינו יכול לישא משום דאתי עבדות ומשתמש בצד חירות ודוק.

הלכה כ

נשא שנייה אוכלת וכו'. עיין מ"ש מרן, גם מ"ש הרדב"ז אינו מעלה ארוכה דכיון דאינו חייב לזונה אמאי יאכילנה תרומה ומה גם שהוא היפך מהאי סוגיא דהבא על יבמתו כמ"ש מרן. ואפשר שדעתו כדעת התוס' ר"פ אלמנה לכהן גדול גבי מתני' דישראל ששכר פרה מכהן דמאכילה אף שמזונותיה על ישראל משום דהוי קנין כספו דכהן וה"ה כאן

דאשה זו הוי כשרה והוי קנין כספו דכהן ודלא כהתוס' פ"ק דע"ז דדוקא כשאין מזונותיה על ישראל יעו"ש.

פרק ח

הלכה טו

וכל אשת כהן שאמרה טמאה אני אסורה וכו'. וכתב מרן דפסק כרבא דבתרא הוא דאמר הכי בסוף נדרים יעו"ש. ונראה לענ"ד דפשוט דלדעת רבא דס"ל באומרת טמאה אני לך לבד אסורה לאכול בתרומה דודאי לדידיה מתני' דסוטה דקתני דהאומרת טמאה אני לך וכו' אסורה לאכול בתרומה היינו באמירה לחודא ואף דליכא רגלים לדבר ולדידיה מאי דתני במתני' אסורות לאכול הוא דוקא לאסור לה תרומה ברם אינה אסורה לבעלה דאינה נאמנת דחיישינן שמא עיניה נתנה באחר וכמשנה אחרונה שם בנדרים דף צ' וכן פסק רבינו פכ"ד דאישות יעו"ש ואף דלא דמי חלוקה זאת לאחרות דמני מתני' ושבאו עדים וכו' ושבעלה בא עליה בדרך וכו' והנך אסורות לבעליהן נינהו אין בכך כלום דא"צ שיהיו כל החלוקות שוות דומות לכל עניניהם ואם כן מעתה אין מקום למ"ש הרב מל"מ בסוף הלשון דזה כמו זר נחשב וכו' דהא לרבא הכי ס"ל לקושטא דמילתא ומה זר הוא דהבינו כן לדעת רב ששת לפום ריהטא והקשו לרב ששת. גם מ"ש הרב ועוד דפשטא דמילתא הוא דמתני' אחר קינוי וסתירה איירי וכו' הם דברים תמוהים דאיך אפשר לומר דמתני' איירי בהכי דהשתא בקינוי וסתירה לחוד תני רישא דאינה אוכלת כשהוסיפה היא והודית מיבעיא אלא ודאי דאיירי בלא קינא לה ונסתרה וכן קשה למה שתירצו התוספות לדעת ר"ש דהכא איירי לאחר קינוי וסתירה.

ונראה לענ"ד דמ"ש התוס' דהכא מיירי אחר קינוי וסתירה אין פירושו אחר שניהם אלא או קינוי או סתירה דשני אלו כל חד באנפי נפשיה אינן אוסרות לאכול בתרומה אלא שתיהן יחד כמבואר בריש פ"ק דסוטה יעו"ש והשתא אשמועינן מתני' דבאחד מהן קינוי או סתירה עם אמירה דטמאה אני לך דאסורה לאכול בתרומה וזו היא ג"כ כונת הירושלמי ומעתה אין מקום לכל מ"ש המל"מ על דבריהם. גם מ"ש הרב מל"מ וז"ל ואם נאמר וכו' דאין הבעל יכול לכופה לשתות זו וכו' הא שמעינן לה וכו' עכ"ל, לא היה צריך לזה דהא משנה ערוכה שנינו שם בפ"ק דסוטה סמוך להאי מתני' אומרים לה עשי לשם הגדול שנכתב בקדושה שלא ימחה על המים וכו' ואם אמרה טמאה אני שוברת כתובתה וכו' הרי שכל (שתודית) [שמודית] אין משקין לה ואף גם זאת לא יכולתי

להלום סיגנון לשונו ומ"מ לפי מ"ש בכונת התוס' והירושלמי אין מקום לכל מ"ש הרב וכדכתיבנא ודוק.

פרק ט

הלכה א

אסורה לאכול בתרומה וכו'. עיין בספרי אגורה באהלך דף נ'.

האומר לאשתו הרי זה גיטך שעה אחת קודם למיתתי וכו'. והקשה הרב [חכם] צבי בסי' ק"ו וז"ל ויש לי מקום עיון דכאן פסק כברייתא דפ' כל הגט דף כ"ח וש"מ דחיישינן שמא ימות לאלתר ובהל' יוה"כ פסק דלא כר' יהודה וכו' יעו"ש. ולענ"ד נ"ל דשאני הא דתרומה דאיכא ימים טובא ואיכא למיחש שמא ימות היום או למחר וכיון דבאנו לידי מידה זאת למיחש שמא ימות חיישינן לה מיד משא"כ ביוה"כ דליכא זמן טובא אלא יום אחד לא חיישינן למיתה וק"ל ועיין אור יקרות הלכות עבודת יוה"כ.

הלכה ב

אבל מי שנגמר דינו בבי"ד וכו'. עיין מ"ש מרן ומ"ש עליו הרב מל"מ וראיתי להרב מל"מ שם בהלכות ערכין פ"א הי"ג שהקשה על דברי מרן וז"ל אגב שיטפא לא דק דהתם בפרק כל הגט וכו' אבל גבי ערכין אין הדבר תלוי אלא בגמר דין וכו' אבל בבי"ד של גוים גמר דינם לאו כלום הוא יעו"ש. ואחר המחילה רבה נראה דמרן אבי התעודה דק ואשכח ודעתו כדעת הרא"ם בחומש שם דדמיא להההיא דפרק כל הגט והיינו טעמא דכיון דנגמר דינו למיתה ללישנא קמא דבגוים ודאי קטלי הרי הוא כמת ומה לי אם דיניהם דין או לא מאחר שבודאי ימיתוהו הרי הוא כמת ולא דמי למוכה שחין ודכוותייהו שאף שאינו שוה כלום הא מיהא חי הוא וכן ללישנא בתרא היינו טעמא דהוא בספק אם יצול או לא ואזלינן לחומרא וכמ"ש מרן ולא מטעם דאין דיניהם דין דמה לי אי הוי דין או לא סוף סוף הרי הוא בספק הריגה נמצא דמיונם עולה יפה וזה מבואר בדברי הרא"ם שם בתחילת לשונו שהביא הרב מל"מ יעו"ש, וכך כתב הרב קרבן אהרן בפי"ב סי' ז' יעו"ש. ומן התימה על הרב מל"מ דמאחר דהרא"ם קדם והציע כן מאי קא קשיא ליה בסוף דבריו לדברי הרא"ם.

הדרן לדברי הרב מל"מ שבכאן, דקשיא ליה למ"ש מרן בהל' ערכין שהשוה דין ערכין להההיא דכל הגט ושוב כתב אבל לפי מ"ש שם שאין זיווגם עולה יפה לא קשה ולא זכיתי לכונתו דהא גם לפי דבריו דלשם קשה דהו"ל לרבינו לפרש כשהעמידוהו בבית הסקילה דכיון שאפשר שילמדו עליו זכות אף אחר גמר דין נמצא דלא חשיב עדיין

כמת וכי היכי דאמרינן כאן לענין תרומה דתאכל אשתו בתרומה אף אחר שנגמר דינו כל שלא העמידוהו בבית הסקילה אף דאפשר שלא ילמדו עליו זכות ונמצא למפרע דמשעה שנגמר דינו חשיב מת אפ"ה אמרינן כיון שהיה בספק אם ילמדו עליו זכות אינו חשוב כמת ה"נ לענין ערכין אף לאחר גמר דין כל שלא העמידוהו בבית הסקילה לא חשיב כמת ונערך והקושיא כדקאי קאי דהוה ליה לרבינו לפרש וכדכתיבנא. ועיין להרב מהר"י קורקוס מ"ש בזה שגם עליו תיפול קושיית המל"מ הלזו. ולענ"ד נראה לומר בדוחק שכונת רבינו שכתב כאן והניחוהו בבית הסקילה רצה לומר כיון שנגמר דינו הרי הוא כמי שהניחוהו בבית הסקילה כלומר ולא שכיח שילמדו עליו זכות, ועיין להרב לח"מ פ"ו מהל' גירושין הכ"ה ודוק.

הלכה ה

המשחרר וכו'. וכתב מרן בעיא דלא איפשיטא בפ' השולח ולחומרא, ועוד יתבאר בסמוך עכ"ל. פי' דבריו דקשיא ליה דלו יהי דכאן לא איפשיטא הא איפשיטא בכריתות דקאמר שם לת"ק דרשב"ג דס"ל דמעוכב גט שחרור אוכל בתרומה ותירץ לזה בסמוך הל' ו' וז"ל ויש מקום לומר דרשב"ג פליג עליה בהא עכ"ל. פי' דאף די"ל דבזה לא פליגי רשב"ג ות"ק והיינו משום דאפשר דעד כאן לא פליג רשב"ג אלא משום דס"ל כדיהיב טעמא כי יהיב איניש מידי אדעתא דמקבלין ליה מיניה וכו' יעו"ש, מ"מ כיון דחזינן דכאן לא איפשיטא משמע דס"ל לש"ס דגם בזו פליגי התם רשב"ג ות"ק והתם לא ברירא לן כמאן הלכתא דאמרו בפרק השוחט דלא אמרו בה לא איסור ולא היתר וא"כ אזלינן לחומרא ואף דבפרק השוחט אינו מבואר הך דס"ל לת"ק דמעוכב גט שחרור אוכל בתרומה מ"מ הוא מוכרח דהא כיון דלדידהו כשזיכה ע"י אחר ושתק ולבסוף צווח קנינהו ומיהדר קא הדר א"כ נמצא דהפקירן במאי דהדר וא"כ אמאי אוכלין בתרומה וא"כ מוכרח לומר כיון דמעוכב גט שחרור אוכל בתרומה וכל זה דברים ברורים והוצרכתי לבארם מראות להרב מל"מ שהצריך עיון יעו"ש. ומעתה אחרי ביאורינו זה בדברי מרן לא קשה כמו שהקשה בפר"ח בחי' לגיטין וז"ל ומ"ש הכ"מ דיש מקום לומר דרשב"ג פליג עליה בהא אין זה כלום דבמאי דלא אשכחן בהדיא דפליגי לא משוינן פלוגתא ואף דבגמ' לא איפשיטא לא בעי למיפשט בעיא ממימרת ריש לקיש כמו בכמה דוכתי דלא בעי למפשט ממימרת אמורא עכ"ל. ואחרי נשיקת ידי ורגלי קדשו ליתא דהא בעי למיפשטא ממימרת רב משרשיא דאמר הגדילו וכו' נמצא דברי מרן נכונים בטעמם. ומ"ש דרבינו פסק כר"ל בפ"ד מזכיה ומתנה וכ"כ ג"כ הר"י קורקוס ז"ל וכ"כ הגהות מיימוני שם לא זכיתי לכונתם דהא שם בהל' ג' פסק בפלוגתא דרשב"ג ות"ק דהוי הדין

ספק וכמ"ש כאן בהל' ו' וההיא דר"ל אתיא כת"ק ואי פסק כר"ל היאך פסק אח"כ דהוי ספק ושניהם לא יכונו אלא ודאי ברור הוא דמ"ש בהל' א' איירי שבא לידו וזכה בו ולא הוי דינא דריש לקיש ולא ס"ל כר"ל אלא בדינא דר"ל ס"ל ספק כמ"ש בה"ג ואיירי בין ר"ל בין הברייתא קודם שהגיע לידו וזה מבואר באר היטב בדבריו וכ"כ הרדב"ז בחי' על רבינו כאן דרבינו אינו פוסק כר"ל יעו"ש וברור.

ולעיקר הקושיא תירץ מהר"י קורקוס וז"ל וי"ל דהא דאסיקו בכריתות היינו כי היכי דתיקום מילתא דריש לקיש כת"ק דברייתא דהכותב נכסיו לאחר דקאמר ת"ק דאם היה רבו שני כהן אוכל בתרומה ומקשה מת"ק לר"ל ברם אי סובר כרשב"ג דפליג עליה דת"ק לא קשה מידי ולא נצטרך לומר דקסבר מעובד גט שחרור אוכל בתרומה וכו' אלו דבריו ז"ל והמה תמוהים דהא בגמ' צווח הכי בשלמא לרשב"ג קסבר וכו' כי לא מקבלין לה מיניה הדרא למרה אלא לת"ק וכו' ועיין פי' רש"י וצ"ע.

הלכה ו

הכותב נכסיו וכו'. עיין מ"ש הרדב"ז בחי' על רבינו ודבריו תמוהים דבהדיא אמרו בפרק השוחט על הך ברייתא זה היה מעשה ולא אמרו לא אסור ולא היתר וכמ"ש מרן יעו"ש ועוד קשה עליו ממ"ש רבינו בפ"ט דטומאת מת דהא דקי"ל הלכה כרשב"ג לאו דוקא במשנה אלא אף בברייתא וכ"כ שם מרן.

הלכה ז

ישראל ששכר פרה וכו'. עיין מ"ש המל"מ ובמה שכתבתי לעיל פ"ז ה"כ ודוק.

הלכה י

יראה לי וכו' עד שימשוך וכו'. הקשה ה"ה כמהר"ר יעקב אלבעלי נר"ו ממאי דאיתא במציעא דף מ"ט ע"א ומודה ר' יוחנן במתנה מועטת דסמכא דעתיה הכי נמי מסתברא דאמר ר' יוחנן ישראל שאמר לבן לוי כור מעשר יש לך בידי בן לוי רשאי לעשותו תרומת מעשר על מקום אחר וכו' אלא אי אמרת מצי למיהדר ביה אמאי רשאי וכו' יעו"ש, נמצא דמשום דלא מצי למיהדר ומטעם דשארית ישראל [וגו'] לא ידברו כזב אוכל בתרומה שבביתו הלוי ולא חייש לטבל כ"ש בנידון דידן דאי חוזר הישראל צריך שיקבל מי שפרע דיותר יש לומר בה שארית ישראל וגו' ויאכיל לבהמה כרשיני תרומה ומאי שנא.

ולענ"ד י"ל על פי מ"ש הרא"ש הובאו דבריו בשיטה מקובצת וז"ל רשאי בן לוי לעשותו וכו' כתב ר"מ אע"פ שלא קנאו בן לוי לא במשיכה ולא בהגבהה איירי במכירי כהונה ולויה דחשיב כאילו בא לידו כדאיתא בגיטין פרק כל הגט אי נמי לא גרע מנותן רשות לחברו שיתרום מכריו על תבואה שלו, הרא"ש עכ"ל. ואין להקשות לדבריו דא"כ מאי

פשיט מההיא דבן לוי לנותן מתנה מועטת שאני ההיא דבן לוי דאיירי במכירי לויה משום דגם נותן מתנה לחברו אי לאו מכירו לא יהיב ליה וסוגיין דעלמא כך היא אי לא דהוה יהיב ליה מידי לא הוה קיהיב ליה ונמצא הוי כמכירי כהונה ולפ"ז לא קשה כלל לרבינו דשאני התם מהך דהכא ושפיר יש לחלק ואף דרבינו בפ"ז מהל' מעשר ה"ח לא הזכיר מכירי כהונה הביא הברייתא כצורתה כמנהגו וכמו שצריך לאוקמי הברייתא במכירי הכי נמי צ"ל בדברי רבינו. וחכם בני יצחק נר"ו תירץ דבמוכר לא מהני מידי מאי דלא מיהדר משום שארית ישראל דאפילו ידעינן בבירור דלא מיהדר לא מהני והיינו טעמא כיון דחכמים תיקנו משיכה כל זמן שלא משך עדיין לא קנה לוקח וא"כ לא קנה הכהן עדיין הבהמה ואינה שלו כדי שיוכל להאכילה כרשיני תרומה דרחמנא אמר קנין כספו ועדיין לא קנה וכדכתיבנא וא"כ לא מהני מידי מאי דלא מיהדר המוכר ישראל דאף דלא מיהדר כל שעדיין לא משך אינה שלו וכדכתיבנא משא"כ בההיא דבן לוי דאינו תלוי בקניה להפריש מעשר דאדם יכול להפריש משלו על של חברו או משל חברו על שלו כל זמן שנתרצו שניהם ומשו"ה סמכינן על דיבוריה משום שארית ישראל ולכן יכול להפריש מאותו כור על מה שיש לבן לוי בביתו ודוק.

פרק י

הלכה א

זר שאכל תרומה וכו'. עיין מ"ש המל"מ על דברי הקרבן אהרן ז"ל, ומה שכתבתי בספרי אגורה באהלך דף כ"ב ע"א.

הלכה ז

עיין השגות, ומה שכתבתי בחי' להל' ברכות פ"ג ה"א.

הלכה יא

והשותה שמן וכו'. נראה פשוט דהיינו טעמא דאוזוקי מזיק כמ"ש בברכות דף ל"ה ע"ב משא"כ אם שתה שמן מעורב עם דברים אחרים כמו ע"י אניגרון וכיוצא דאמרו שם בברכות דאינו מזיק ודאי שחייב עליה קרן וחומש וזה שכתב רבינו לעיל בהל' ז' או ששתה שמן וחומץ ודוק.

הלכה יד

שתי קופות וכו'. עיין מה שנסתפק הרב מל"מ על פי דברי התוס' דפ' נושאין יעו"ש. ואין להקשות דאימא דכונת התוס' שכתבו שצריך להפריש משום כפרה היינו שצריך ליתנו לכהן חנם אין כסף כדי לצאת ידי שמים דאי לא מה כפרה איכא בהפרשה וא"כ

מה שהביא ראיה מחלה דגר שנוטל דמיו מהכהן אין ראיה משם דהתם איירי מדינא משום המוציא מחבירו עליו הראיה אבל בבא לצאת ידי שמים חייב ליתנה לכהן בלא כסף, וכן מ"ש עוד ואע"ג וכו', דהא ליתא דהא כתבו התוס' בפירוש בפ' אלו נערות דף ל' ע"ב ד"ה זר, דההפרשה היא הכפרה יעו"ש, וכן מבואר בדברי רבינו לקמן בפרקין הל' ט"ז.

הלכה יח

כל האוכל וכו'. עיין בספרי אגורה באהלך דף כ"ג ע"ד.

פרק יא

הלכה ח

סך וכו'. עיין להרב מל"מ במה שהקשה לרבינו בפירוש המשנה והצריך עיון יעו"ש באורך. ולענ"ד יראה ליישב ע"פ מ"ש רבינו בהל' מעשר שני והביאו המל"מ כאן שכתב וז"ל אומר אדם לחברו וכו' אע"פ שניסוכה ידו וכו' יעו"ש, וע"פ זה מבואר דבריו שבפי' המשנה וחכמים אומרים שאין דמים וכו' ור"ל דאין חשיב זה דמים אמשיחת ידו כיון דאין בני אדם מקפידים אם ימשח ידו ואין צריך לקבל שכר על זה והיינו טעמא דאין מקפידים כיון שהוא עצמו נמשח ובלא"ה השמן מתחלל ונפטר מה היזק יש לו אם מתבשם אחר ועל כן אינו מקפיד וכיון דאינו מקפיד מה משתכר איכא נמצא דהא בהא תליא, והשתא רבינו כאן קאי כשהכהן עצמו סך ובהל' מעשר שני בא לפסוק מתני' דמ"ש דאומר לו שיסוך ואיכא למיחש שישתכר במעשר שני וכדעת ר' שמעון פסק כחכמים דאין זה בשכר סיכתו כיון דבלא"ה הוא מתבשם ואינו מתחלל על ידו וזהו שאמר בירושלמי מה הקלו בתרומה כההא דתניא סך כהן וכו' כלומר כתרומה שהיא חמורה מתבשם ומתעגל הזר וכו' והיינו טעמא דכבר נתחלל במה שסך הכהן א"כ איך יקפיד וירצה ליטול שכר כשסכו ישראל, גם שם מתחלל ונפסד ע"י הכהן בלא"ה והוי זה נהנה וזה אינו חסר. וכל זה במונח שהניח המל"מ דכשסך הישראל לכהן אין זה דרך סיכה לישראל והוי דומה לכשסך הכהן עצמו ומתעגל הישראל.

וראיתי להרדב"ז בחי' על רבינו כתב ויש ללמוד שאסור לזר לסוך את הכהן וכו' וליכא התירא אלא לסוך עצמו ואח"כ הזר ודבריו תמוהים טובא דבהדיא כתב רבינו בפי' המשנה דמעשר שני וז"ל אם הקל בתרומה חמורה וכו' והתירו בה בזה המעשה רצה לומר שיתן הכהן לישראל שמן של תרומה וימשח אותו בו ולא נקפיד במה שידבק בידו מן השמן וכו' וכן גבי מעשר שני כתב רבינו אומר וכו' לסוך אותו בשמן ואין הפרש

ביניהם דאי יש הפרש מה ק"ו הוא אם הקלו וכו' הא בתרומה לא הקלו בזה ומה גם דהרדב"ז גופיה כתב כן בפירוש בהל' מעשר שני שם דגם בתרומה כן, ברם המל"מ לא החליט המאמר בדעת רבינו דאסור לזר לסוך את הכהן אלא קשיא ליה דאמאי לא כתב דגם לסוך לכהן שרי והצריך עיון.

ולענ"ד נראה כיון דדרך רבינו להעתיק הדינים כמו שהם בברייתות וא"כ כאן בתרומות דכך הוא לשון הברייתא בסך הכהן עצמו כתב כן איהו, וגבי מעשר שני דאיירי מתני' בסכו הישראל לכהן כתב כן איהו ג"כ, וכיון דבמעשר שני הדין כן ה"ה כאן וא"צ לכפול הדין גם בתרומות ודוק.

פרק יב

הלכה ג

חבית של תרומה וכו'. פסק כרבן גמליאל וכמ"ש מרן. ועיין לרבינו בפי' המשנה שפי' בדברי ר' יהושע דסובר דראוי להניחה למקרים ולמאורעות, וכן נראה מפי' רש"י בבכורות דף ל"ג ע"ב וז"ל הלכך יגלנה ותטמא ותהא ראויה לזילוף עכ"ל. אבל רש"י בפסחים דף ט"ו פי' דיניחנה במקום התורפה היינו לומר אם רצה לגרום לה טומאה יעו"ש, משמע דאינו מוכרח להניחה אלא אם ירצה היפך מ"ש בבכורות. ועיין מהר"י קורקוס מ"ש בזה.

הלכה יז

אין ישראל וכו'. עיין בספרי אגורה באהלך דף כ"א ע"ב.

הלכה כ

ורשאי ישראל לומר וכו'. וכתב מרן פ' עד כמה. ודבריו תמוהים שאותה סוגיא הויא תברתיה דרבינו יעו"ש, וכבר תמה על רבינו הטור ביו"ד סי' של"א ועיין בתועפות ראם אשר לי סדר נשא מ"ש בזה. וכעת זאת מצאתי בגליון גמ' ישנה פי' בסוגיא זו על שם הרבינו גרשום מאור הגולה ועל פי פירושו יתכנו דברי רבינו וז"ל ות"ק דאמר אין נותנין להם תרומות ומעשרות בשכרן ואם עשו כן חיללו מאי טעמא לא אמר במתנות נמי (ולהכי אמר ות"ק משום דהאי דקאמר וביקשו חכמים לקונסן הוא תנא אחריתי) אמר לך כיון דלא מתחלא שלעולם אין פודין לתרומה להוציאה לחולין לא אתי למיטעי דאע"ג דאמר הכא חיללו לא אתי כהן לזלזולי בהו למכלינהו בטומאה אבל הני מתנות כיון דקדושת דמים נינהו דנפדין אי אמינא חיללו אתי למיטעי בהו ואתי למנהג בהן מנהג זילזול דחולין ושמא יאכילן לכלבים והוי בזיון, הרגמ"ה עכ"ל. ונמצא א"כ לפי פי' זה

דהך חילוק דחילק בש"ס בין תרומות ומעשרות לשאר מתנות אינו אלא לת"ק דאמר חילל בתו"מ דוקא אבל בסיפא דתני ובכולן יש בהם טובת הנאה לבעלים אף דתני כיצד וכו' תרומה לאו דוקא תרומה אלא כל מתנות כהונה דהא תני ובכולן, ועוד ראיה דאי הוי דוקא למה לא תני מעשר ג"כ דאית ביה תרומת מעשר אלא ודאי חדא נקט וה"ה כולן כמו שנכנס ונמצאו דברי רבינו נכונים.

אך קשה דניצלנו מן הדוב ופגע בנו הארי, דא"כ דפי' רבינו כן בש"ס הדין יוצא דחילול לא נאמר אלא גבי תו"מ ולא בשאר מתנות כהונה ולא נמצא חולק בזה עם האי תנא וא"כ איך פסק רבינו בהל' דידן גם גבי מתנות כהונה דרועה דאם נתן חילל.

והנראה דעת רבינו כמ"ש חכם בני יצחק נר"ו וז"ל. ולענ"ד נראה דרבינו קשיתיה קושיית תוס' חיצוניות בכתב יד בפ' עד כמה וז"ל, וא"ת הא אמרינן בפ' המקדיש שדהו דף כ"ח ע"ב בכור בין תם בין בעל מום מקדשין ומחרימין אותם ואומדין כמה אדם רוצה ליתן לבן בתו כהן וי"ל דמדאורייתא טובת הנאה שריא ולכך שייך ביה הקדש אלא מדרבנן הוא דאסירא טובת הנאה כדמפרש טעמא עכ"ל. והשתא קושיא זאת קשיתיה לרבינו דמוכח מערכין דגם בבכור וכיוצא איכא טובת הנאה לבעלים ולא ניחא ליה כתירוץ התוס' דמדאורייתא שריא דכיון דאסרו רבנן טובת הנאה לבעלים מה החרים והקדיש כיון דאינו יכול ליהנות משו"ה ס"ל לרבינו דתנא דמתני' דערכין פליג אתנא דברייתא וס"ל דלא חששו חכמים להאי חששא דמשום דהוי קדושת דמים דילמא אתי למיטעי אלא ס"ל דלא חיישינן להא.

הלכה כא

בד"א וכו'. אבל הבעלים וכו'. וכתב מרן, ירושלמי פ"ו דדמאי. והנה מדברי הירושלמי שלפנינו נראה דמאי דרשאי אינו אלא כשהיה רצונו ליתן לשני כהנים ואחד מהם בן בתו, וז"ל הירושלמי ר' יוחנן אמר אין אדם מביא מעשרותיו בטובת הנאה מתני' פליגא על ר' יוחנן אומר ישראל לישראל הילך סלע זה ותן בכור זה לבן בתי כהן פתר לה ברוצה ליתנה לשני כהנים ובן בתו אחד מהם והוא אומר הילך סלע זה ותן כולם לבן בתי כהן עכ"ל. ופירש המפרש וז"ל הואיל ובלא"ה רוצה ליתן ג"כ לבן בתו אינו נראה כמוכר בטובת הנאה בחצי השני עכ"ל, כנראה דדוקא משום דבלא"ה היה נותן לו החצי הוא דרשאי. ונראה דגירסת רבינו בירושלמי כמ"ש כאן בחיבורו ומה גם דמצד הסברא נראה דיותר טוב הוא כשהיה רוצה ליתנו כולו לזה או לאחר דכבר היה אפשר שיתנו בחנם כולו לבן בתו ומה שנתן סלע כדי שיגמור דעתו שלא לתת כי אם לבן בתו לא חשיב כמוכרו משא"כ כשהיה רוצה ליתנה לשני כהנים דנמצא גמר בדעתו שלא לתת לבן בתו

כי אם החצי והחצי האחר הוי כמכירה ונמצא דלפי גירסתו בירושלמי הוי כ"ש למה שפסק רבינו וכדכתיבנא.

ומ"ש רבינו **אבל הבעלים שאמרו וכו' הילך חלק זה בטובת הנאה הרי זה אסור.** לכאורה אינם מובנים דבריו לי אני עני דזה אינו מקביל למ"ש תחילה ורשאי. ונראה דצריך לדחוק בלשון והכי פירושו דזה דאמרינן דרשאי הישראל לומר לבעלים שיתננו לבן בתו אינו אלא כשהבעלים רצונם היה ליתן בחנם אבל הבעלים וכו' דגילו דעתם שלא לתת כי אם בטובת הנאה ובא ישראל ונתן לבעלים סלע כדי שיתננו לבן בתו כהן אסור דהוי כמכירה ונמצא השתא דהכל קאי לישראל אחר. ועיין להרב פרישה ס"ק ס"ז שנראה מדבריו שהבין דאמירת הבעלים לכהן שהוא בשביל טובת הנאה הוא שאסור וזה לא מצינן בש"ס אלא דוקא לישראל אחר הוא שאסור לומר לבעלים דנראה כמכירה לכן נראה כדכתיבנא ועיין להרדב"ז.

הלכה כב

עשרה וכו'. עיין בספרי אגורה באהלך דף כ' ע"ב.

והעבד שמא יראוהו וכו'. עיין להרב תוס' יו"ט פ"ב דכתובות מ"ח שהקשה לדברי רבינו אלו דמזכה שטרא לבי תרי דאיהו פסק בהל' איסורי ביאה כמ"ד אין מעלין מתרומה ליוחסין וביבמות מוכח דמאן דס"ל דאין חולקין תרומה לעבד הוא משום דמעלין מתרומה ליוחסין ואיך פסק כאן דאין חולקין תרומה לעבד יעו"ש באורך. ועיין להפר"ח ז"ל בנימוקיו שהקשה במה דיהיב טעמא רבינו כאן משום דילמא יעידו עליו וכו' דבגמ' אמרו הטעם משום דילמא אתי לאסוקי מתרומה ליוחסין יעו"ש. ולייישב הכל נראה לענ"ד דרבינו ז"ל קשיתיה קושיית התוס' בפ' האשה שנתארמלה דף כ"ח ע"א בד"ה ודילמא דכפי' הש"ס דלשם מוכח דאי לאו טעמא דיוצא מבית הספר ואסור לאדם ללמד לעבדו תורה חיישינן דילמא עבד כהן היה ונשתחרר ואילו ביבמות מוכח דמה שאין חולקין תרומה לעבד הוא משום דילמא אתי לאסוקי מתרומה ליוחסין ומה צריך להאי טעמא הו"ל למימר דאין חולקין אפילו אין מעלין שמא ישאל אחר שישתחרר ועיי"ש מה שתירצו. והשתא רבינו פוסק כהך סוגיא דכתובות דאף דקי"ל אין מעלין מתרומה ליוחסין חיישינן דילמא אחר שישתחרר ישאל תרומה ומתוך כך יעידו עליו שהוא כהן כדי ליטול תרומה אבל לעולם דליוחסין לא חיישינן ודוק.